

DOI <https://doi.org/10.32405/2308-3778-2021-25-1-151-162>

УДК 373: 379.8+781: 159.9

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-3679-9673>

Оксана Комаровська,
доктор педагогічних наук, професор,
Інститут проблем виховання НАПН України,
м. Київ

ВИХОВАННЯ ЦІННІСНОСТЕЙ УЧНІВ-ТАНЦІВНИКІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ ХОРЕОГРАФІЇ

Анотація. Питання ціннісно-виховного наповнення змісту початкової спеціалізованої мистецької освіти розглянуто на прикладі навчання історії хореографії як складника підготовки учнів-танцівників мистецьких шкіл. Мета статті - обґрунтувати логіку пізнання історії мистецтва танцю учнями сучасних мистецьких хореографічних шкіл у ціннісно-виховному аспекті. Застосовано методи теоретичного аналізу та синтезу естетико-філософських та психолого-педагогічних джерел для встановлення зв'язку понять хореографічна освіта, навчання історії танцю, особистісні художні цінності; методи порівняння та наочності для конкретизації відбору мистецького матеріалу як оптимального для формування художньо-ціннісної сфери учнів. Обґрунтовано алгоритм упровадження історико-мистецтвознавчого компонента в цілісній хореографічній освіті підлітків, що може скласти суттєву допомогу для викладачів дисципліни. Підкреслено синтетичний характер мистецтва танцю, що транслюється, на опанування його історії учнями і забезпечення синкретичного сприйняття художньої картини світу. Пояснено важливість апелювання до учнівського досвіду з різних сфер знання та зв'язку танцю із життям для повноцінного занурення в художній хореографічний образ. Розкрито практико-орієнтований підхід до навчання історії мистецтва та вихідна методична опора на емоційність сприймання творів як підґрунтя для утворення особистісних художніх цінностей. Виокремлено основні завдання навчання історії мистецтва сучасних учнів (активізація креативності; розвиток поліхудожнього мислення; систематичне зіставлення змісту із сучасними явищами, що перебувають у полі ціннісних орієнтацій підлітків; залучення до віртуальної художньої комунікації із супутнім упровадженням нових форм спілкування і самопрезентації; долучення до просвітницької діяльності на підґрунті формування комунікативної культури). Стрижневим ціннісним орієнтиром освітнього процесу визначається національна ідентичність через пізнання мистецтва танцю в діалозі загальнолюдських і національних, зокрема регіональних, художніх цінностей.

Ключові слова: зміст освіти, мистецька хореографічна школа, навчання історії хореографії, особистісні художні цінності.

© Оксана Комаровська, 2021

Вступ. Для педагогіки мистецтва проблема ціннісного становлення особистості гостро постає в контексті педагогічних механізмів «переведення» об'єктивних художніх цінностей, що є визнаними людством і охоплюють величезний проміжок часу, в площину суб'єктивних, тобто особистісних цінностей, що для кожної людини є важливими «тут і зараз» і «звучать» сучасно незалежно від епохи свого народження. Ці ж питання актуальні й для мистецьких шкіл, які функціонують у системі початкової спеціалізованої мистецької освіти і також переживають процес реформування. Таке реформування охоплює, передусім,

оновлення змісту і спрямоване як на розвиток художнього обдарування майбутніх митців, так і на виховання цінностей учнів, для яких мистецька творчість буде забарвлювати і спрямовувати життєві інтереси в будь-якій обраній згодом професійній сфері [9]. Навчаючись у мистецькій школі, учні, окрім опанування основного виду мистецької діяльності (гра на інструменті, спів, образотворче мистецтво, танець, акторська майстерність тощо), оволодівають елементарними знаннями з історії мистецтва відповідно до напрямку творчості. Втім якщо навчання музичної літератури юних музикантів або юних художників – історії образотворчого мистецтва має достатньо вкорінені традиції, то навчання історії хореографії (історії танцю) все ще перебуває в процесі пошуку змісту, логіки його пізнання учнями, методик, підходів до відбору мистецького матеріалу тощо, що має об'єктивні причини (насамперед, пов'язані із способами фіксації танцювальних творів). До того ж, як засвідчує опитування педагогів і керівників освітніх закладів, справа ускладнюється недостатньо реалізованими можливостями фахової підготовки викладачів саме цієї дисципліни до роботи з дітьми. Якщо методиці навчання танцю присвячено значна кількість різноаспектних досліджень різних часів (посилаємось на ґрунтовне вивчення проблеми, здійснене К. Зозулею [5]), то проблематика навчання історії хореографії учнів мистецьких шкіл поки залишається поза увагою. Нині в мистецьких школах чинною є навчальна програма «Початковий курс історії хореографії», розроблена автором цієї статті і затверджена МОН України та Державним методичним центром навчальних закладів культури і мистецтв України Міністерства культури України (2012) [6]. Нові ж соціальні виклики проस्ताвляють нові акценти щодо конкретних результатів навчання: йдеться саме про стійкий вектор послідовного виховання у дітей особистісних художніх цінностей, запрограмований у змісті.

Викладаючи і обґрунтовуючи власне бачення проблеми, авторка статті посилається на психологічні праці, які стосуються особистісного становлення дитини [3], нормативні документи щодо освітнього процесу в мистецьких школах [9], концепцію «Нової української школи»[8], педагогічні здобутки стосовно різних аспектів освіти в сучасному інформаційному просторі [1] та безпосередньо у сфері мистецько-хореографічної освіти [5; 11], мистецтвознавчі праці [4; 10; 12; 13], а також на власний педагогічний досвід [6].

Мета та завдання. Мета статті – обґрунтувати логіку пізнання історії мистецтва танцю учнями сучасних мистецьких хореографічних шкіл у ціннісно-виховному аспекті.

Завдання статті – розкрити ціннісний контент упровадження історико-хореографічного компонента в навчання учнів-танцівників мистецьких шкіл, що може скласти суттєву допомогу для викладачів дисципліни.

Методи дослідження. Для встановлення зв'язку понять (хореографічна освіта, навчання історії танцю, особистісні художні цінності) застосовуються методи теоретичного аналізу та синтезу естетико-філософських та психолого-педагогічних джерел; методами порівняння та наочності конкретизується відбір мистецького матеріалу як оптимального для формування художньо-ціннісної сфери учнів.

Результати дослідження. Для учнів мистецьких шкіл (хореографічних шкіл, хореографічних відділень шкіл мистецтв) предмет історії хореографії є профільною дисципліною незалежно від обраного ними напрямку хореографічної освіти, тобто обов'язковою для всіх здобувачів освіти, що вивчають класичний, народний (народно-сценічний), спортивно-бальний або сучасний танець в усьому його стильовому розмаїтті [9]. Суттєвим є опанування історії хореографічного мистецтва невід'ємно від практики танцю, адже кожна з дисциплін акцентує певні складники змісту хореографічної підготовки. Лише в сукупності вони формують цілісне уявлення про мистецтво, доповнюючи зміст і методи пізнання, а отже оптимально забезпечують різнобічний вплив на ціннісну сферу суб'єктів освіти. Загалом, аксіологічний аспект змісту уроків історії танцювального мистецтва в системі спеціалізованої мистецької освіти передбачає пріоритет емоційного переживання дітьми мистецьких явищ як основи набуття ними знань з історії мистецтва танцю; рефлексія таких переживань у єдності із практичним досвідом уможлиблює перетворення мистецьких явищ на особистісні цінності юних танцівників [7].

Аксіоматично, що хореографія як мистецтво є художнім синтезом: по-перше, об'єднує згадані вище різновиди танцю; по-друге, танець невід'ємний від музики і водночас на відміну від неї «видимий», розгортається не лише в часі, а й у просторі, тобто конкретизує місце «дії» та її зорові ознаки; по-третє, хореографія складає основу балетного сценічного дійства, що синтезує власне пластику як сценічний рух, музику, драматургію (сценарій або лібрето), мовні засоби образотворчого, декоративно-ужиткового мистецтв, елементи архітектури, сучасного звукового і відео дизайну тощо; у свою чергу, балет є різновидом музичного театру поряд з оперою, оперетою, мюзиклом, які також у драматургічній лінії часто мають більш-менш розгорнуті танцювальні сцени; тобто хореографія утворює центр

досить складного мистецько-театрального синтезу, пізнання якого спрямовується і «вимагає» від учнів синкретичного художнього мислення у прочитанні мистецтва танцю, а також світу, який образно інтерпретується в танці. Саме тому освоєння змісту курсу історії танцю учнями повинно мотивувати їх до використання світових здобутків та акумулювати досвід з різних сфер знання і творчості – літератури, історії, географії (наприклад, у сюжетно-драматургічній основі танцю), музики (у музично-драматургічній основі танцю), образотворчого мистецтва та мистецтва архітектури (як основи сценографічного рішення), навіть математики, фізики, оптики (в різних складниках синтезу – побудові мізансцен, освітленні, створенні декорацій тощо), що дозволяє усвідомлювати багатогранний зв'язок танцю з життям, глибше осягати хореографічний образ; водночас такий підхід допоможе розкривати креативні сили кожної дитини в її виконавській, а можливо, й у майбутній постановчій діяльності. Але, опановуючи історію хореографії, як і історію інших видів мистецтва, випускник мистецького закладу передусім має сформувати особистісну позицію щодо мистецтва, бути здатним критично мислити та аргументувати думку, відчувати спроможність і виявляти компетентність впливати на мистецькі процеси у сфері хореографії, що вкрай актуально в сучасних інформаційних потоках [6].

Опанування учнями історії танцювального мистецтва в хореографічній школі/відділенні триває з 5 по 9 класи, тобто охоплює підлітковий вік – саме той період становлення особистості, коли інтенсивно формуються цінності, активізується самоствердження у творчості і часто в умовах конкуренції, яка за грамотного педагогічного коригування стає спонукою творчого розвитку.

Які ж завдання слід реалізувати в площині формування ціннісної сфери учнів передусім?

На момент початку ознайомлення з історією танцю учні вже здобули досвід дворічного інтегрованого занурення в широку мистецьку палітру, зокрема завдяки відвідуванню курсу «Бесіди про мистецтво» [2], що містить сприймання хореографічних творів. Крім того, учні накопичили і багаж практичних умінь в класі хореографії, освоїли виконавський репертуар відповідно до своїх здібностей, неминуче торкаючись аналізу постановок на його прикладах тощо. Тому найпершим завданням опанування історії танцю постає активізація креативного потенціалу особистості з високим рівнем *емоційного інтелекту і критичного мислення*, які виявляються на підґрунті сформованого комплексу

знань, розвинених інтерпретаційно-аналітичних умінь та навичок оцінної діяльності стосовно всього розмаїття танцювального мистецтва за вертикаллю (в часі) і за горизонталлю (в просторі – географічному, національному, стильовому тощо).

Розвиток *поліхудожнього мислення* учнів, попередньо закладений згаданим вище курсом «Бесіди про мистецтво» і невід’ємний від пізнання хореографії, дозволить їм цілісно сприймати мистецтво, причому не лише мистецтво танцю як синтеза мистецтв, а й обов’язково в контексті інших видів мистецтва – саме для кращого розуміння спроектованої у виконавську площину історії хореографії, свого роду «синтез у синтезі».

Реалії інформаційних процесів диктують необхідність орієнтування в художньому просторі, спроможність розрізнити високохудожнє та антигуманне в танцювальному мистецтві, особливо сучасному, представленому публічно та у власному житті; а це передбачає розвиток *гнучкості і мобільності в здобутті і обробленні інформації*, уміння її швидко опрацьовувати та оцінювати [7]. До того ж цифровізація освітнього середовища детермінує залучення учнів до *віртуальної художньої комунікації*, а отже потребує від педагогів упровадження відповідних форм спілкування і самопрезентацій тощо.

У продовження попередньої позиції впливає завдання долучення учнів до *просвітницької діяльності* та прищеплення елементарних умінь такої діяльності на підґрунті розвитку *комунікативної культури*, залучення до діалогу в процесі освоєння змісту дисципліни, навіть в умовах віртуальної комунікації.

Системний погляд на хореографічну освіту передбачає опору на *зв’язок теорії та практики*, а саме цілеспрямоване використання практичного навчального досвіду, набутого учнями в класі хореографії, для поглиблення знань з історії танцювального мистецтва і навпаки. Вкрай важливо враховувати специфіку провідного різновиду танцювального мистецтва, який опановують учні, для пояснення процесів з історії танцю, організації сприймання творів тощо. Як засвідчує досвід спостережень автора статті та педагогів мистецьких шкіл, з якими відбулося спілкування з означеного питання, учні в класах класичної, народно-сценічної, спортивно-бальної, сучасної хореографії мають специфічний ареал уподобань, а головне – виконавський досвід і певну «звичку» до ознайомлення із танцювальним мистецтвом близького їм напряму як найбільш зрозумілого. Тим не менш, вони опановують хореографічне мистецтво цілісно, що зумовлено об’єктивними художніми процесами, «змішуванням» стилів, жанрів, прийомів тощо.

Все ж стрижневим у ціннісному аспекті завданням вбачається завдання досягти усвідомлення учнями *національної ідентичності* при тому, що курс так чи інакше має охоплювати мистецькі явища різних національних культур. Тому формування ціннісного ставлення до рідної культури розглядається як невід'ємний складник прийняття здобутків світових історико-культурних процесів; а ціннісне ставлення до мистецтва танцю відбувається через пізнання його історії в діалозі виражених у ньому загальнолюдських і національних художніх цінностей.

В який спосіб можливо вирішувати окреслені завдання? В першу чергу, через тематичний зміст і його організацію.

Тематичне структурування змісту логічно вибудувати за роками вивчення дисципліни: тема року об'єднує тематичні кластери, які деталізуються в підтемах. У відборі навчального матеріалу орієнтуємось, передусім, на мистецтвознавчі праці (4; 10; 11; 13 та ін.).

Так, тема *першого року* вивчення дисципліни присвячується танцю як виду мистецтва. Зміст тематичного розділу апелює до змісту відповідного модуля згаданих «Бесід про мистецтво» (9.1. «Мова танцю та види хореографічного мистецтва») і призначений актуалізувати первинний емоційний досвід учнів стосовно мистецтва хореографії: щодо різновидів танцю, уявлень про танці народів світу і найбільш відомі українські танці. Учні націлюються на поглиблення набутих знань та їх усвідомлення: розширюється спектр виражальних засобів танцювального мистецтва, що пізнаються; мова танцю зіставляється з мовою інших видів мистецтва; необхідним вбачається розширення змісту, присвяченого вітчизняному танцювальному мистецтву та танцям народів світу; важливим у змістовому плані є тематичні підрозділи, присвячені балету як різновиду музично-театрального мистецтва, особливостям танцювально-сценічного простору, культурі глядача, професіям, пов'язаним із танцем тощо. У такий спосіб, апелюючи до попереднього досвіду, тематичний розділ першого року виконуватиме пропедевтичну функцію стосовно наступних тематичних розділів, поглиблюючи емоційність сприймання і закладаючи в такий спосіб основу для порівнянь, асоціацій, спроможності систематизацій та узагальнень, що вкрай необхідно для розвитку художньої емпатії та рефлексії як підґрунтя для утворення цінностей.

Тематичні розділи *другого-третього років* вивчення дисципліни пропонується присвятити зарубіжному танцювальному мистецтву від витоків до ХХ століття [6]. На

відміну від тематизму першого року вивчення курсу навчальний матеріал опановується в хронологічній послідовності розгортання історико-культурних процесів і появи художніх стилів, тобто неминуче посилюється інформативно-пізнавальний складник змісту, що відповідає зростаючим художньо-пізнавальним можливостям підлітків. Тому важливо утримувати баланс видів діяльності: робота з інформацією (її здобуттям і опрацюванням) має спиратись на переживання художньої образності танцювальних творів, а не навпаки. А в змісті висвітлюються домінантні, етапні явища танцювального мистецтва, наприклад рухово-пластичний складник обрядів та магічних дійств первісного суспільства, танець у культурі давнього Єгипту, специфіка танців народів Африки, синкретизм танцювальної культури Індії, країн Далекого Сходу, невід'ємність танцю від театральної культури античної Греції і видовищ Риму; придворна танцювальна сюїта доби Середньовіччя і Ренесансу, що походить від народного мистецтва і склала основу для перших балетів. Зрозуміло, що кульмінацією в освоєнні змісту курсу для учнів стане доба народження професійного балетного театру у Франції XVII ст. Детальна увага учнів буде прикута до шедеврів романтичної доби в Західній Європі – балетів «Сильфіда», «Жізель» та інших, до імен видатних виконавців і хореографів. Ще однією змістовою кульмінацією є «епоха Маріуса Петіпа» в балетному театрі другої половини XIX – початку XX ст. і народження балетного академізму, на якому вибудовується сучасна світова школа класичного танцю. Вбачається важливим, що обов'язково аналізуватимуться постановки світових шедеврів на українських сценах. Логічно, що увага учнів повертається до співтворчості М. Петіпа і П. Чайковського, що, в свою чергу, є цікавою підставою для бесіди з учнями про глибинні зв'язки композитора з Україною, звідки він черпав багато натхнення [12]. Загалом послідовне апелювання до мистецько-хореографічних явищ України має бути принциповою методико-виховною позицією першого-третього років вивчення курсу; адже саме так в учнів системно накопичуватиметься емпіричний досвід у сфері вітчизняного танцювального мистецтва, формуватимуться уявлення про значущість українського в контексті світового, поглиблюватиметься почуття гордості за рідну культуру і визріватиме розуміння непересічності свого у світовому просторі і часі.

Таким чином, тематизм *четвертого року* вивчення дисципліни логічно повністю присвятити вітчизняному танцювальному мистецтві від витоків до сьогодення, для «прожиття» і ціннісного осмислення якого вже створено психолого-педагогічні передумови;

до того ж учням важливо занурюватись у багатоманіття танцювальних традицій регіонів і етносів України, а особливо – у танцювальне мистецтво рідного регіону – фольклорне і професійне. Пізнання особливостей утвердження вітчизняного балетного театру на тлі історичного становлення Української держави виховуватимуть почуття любові і шани до здобутків рідної країни та її митців. Ці почуття підсилюватимуться вивченням тем, присвячених творчості видатних митців діаспори, наприклад генія танцю Василя Авраменка та інших. Для детального ознайомлення пропонуються етапні постановки, що склали світову славу українського балету, – «Лісова пісня» М. Скорульського, балети Г. Жуковського, В. Гомоляки, А. Кос-Анатольського, К. Данькевича, В. Кирейка, Є. Станковича, Л. Дичко, Ю. Шевченка, діяльність колективів народного-сценічного танцю тощо.

Зрозуміло, що буде неправильно оминати увагою величезний пласт танцювального мистецтва радянської доби, в якому відображено драматизм часу і яке часто створювалось всупереч офіційним установам влади. Серед таких творів – балети Р. Глієра, Б. Асаф'єва, Д. Шостаковича, С. Прокоф'єва, А. Хачатуряна, А. Кара-Караєва, Р. Щедріна, А. Мелікова та ін. Але вбачається важливим смисловий акцент: суперечності і навіть трагічні сторінки мистецтва цього історичного періоду загострюватимуть у сприйнятті учнів відчуття драматизму становлення вітчизняного мистецтва як віддзеркалення непростой боротьби українців за свою державність і незалежність, що триває впродовж століть, у тому числі й на мистецькій ниві.

Тема *n'ятого року* вивчення дисципліни має узагальнювати досвід попередніх років та відображати стильове розмаїття сучасного танцю і балетного театру як складника світового мистецтва ХХ – початку ХХІ століття, його експериментаторський дух. Українське мистецтво також органічно «вписано» в цей контекст. Усвідомлення такої єдності також сприятиме відчуттю значущості рідної культури, її невід'ємності від світу. Учні ознайомлюються з визначними світовими феноменами, що створили «танцювальний портрет» епохи ХХ-ХХІ століття, – системою Ф. Дельсарта, евритмікою Ж. Далькроза, «вільним танцем» А. Дункан, унікальною технікою М. Грем, експресивним танцем Р. Лабана і М. Вігман, постановками трупи С. Дягілева; в поле зору потрапляють і творчі портрети таких митців, як Дж. Баланчин, М. Бежар, Р. Петі, П. Бауш, І. Кіліан, А. Алонсо, Дж. Ноймайєр, К. Макмілан, Дж. Кранко, М. Каннігем, Х. Лімон, М. Марен, М. Борн, Ф. Астер, Ф. Аштон, Б. Ейфман, Л. Якобсон та ін. Український внесок у світовий балет

розглядається на прикладі творчості видатного киянина С. Лифаря; окремий тематичний блок має присвячуватись найсучаснішим експериментам в українському танцювальному мистецтві (наприклад, дискусійним постановкам Р. Поклітару в «Київ Модерн балеті» та інших митців).

Сучасних учнів-підлітків, безумовно, цікавлять найновіші форми побутування сучасного танцю. Як не дивно, але ця сторінка мистецтва танцю, як правило, часто залишалась поза увагою викладачів – як дещо далеке від традиційних уявлень про зміст того, що мають вивчати діти. Але ці форми міцно увійшли і в художньо-інформаційний простір, викликають дискусії і потребують від дітей активізації аргументованої власної позиції щодо них. Йдеться про шоу-програми, так зване вуличне мистецтво, про танці молодіжної субкультури і дозвілля, загалом про танець як форму самовираження, що привертає все більше уваги саме підлітків і набуває для них ціннісних смислів. Крім того, юним танцівникам завжди важливо знати й про творчість інших дитячо-юнацьких танцювальних колективів, що також слід розглядати у процесі вивчення курсу.

Обговорення. Для авторки статті було важливим гіпотетично окреслити логіку опанування навчального матеріалу сучасними учнями, що оптимізує ціннісне становлення особистості, а саме: поєднати хронологічний принцип подачі і освоєння матеріалу з одночасним осмисленням учнями мови танцю, що можливо лише на підґрунті емоційного занурення; утвердити послідовні зв'язки загального і «свого», що важливо для формування національних цінностей, почуття патріотизму через мистецтво; дотримуватись у зв'язку з цим регіонально-культурологічного підходу як основи ціннісного; поєднати в змісті усталену «класику» з найновітнішими й дискусійними явищами для коригування ціннісної сфери учнів. Безумовно, ознайомлення з історичною канвою мистецтва танцю буде ефективним за умови створення ефективних ситуацій художнього сприймання, які викликають сильні емоційні переживання, а також за умови практико-орієнтованого пізнання [7]. Слід зазначити, що ця позиція актуалізована в концептуальних документах «Нової української школи» [8]. Так, крім традиційних і обов'язкових переглядів танцювальних номерів та вистав, пріоритетними можуть бути ті активності під час занять, що поглиблюють художню емпатію і рефлексію, базовані на діалозі: спільні ситуації сприймання та провокації дискусій; практичні евристичні завдання як основа набуття знань; пошукова робота і робота з інформацією, здобутою з різних медіа джерел, зокрема з мережі Інтернет; вербальні публічні

презентації результатів пошуку, і само презентації, комунікація в групах під час виконання творчих (навчальних) проєктів, само оцінювання і взаємооцінювання як наскрізна форма роботи тощо.

Висновки. З'ясовуючи і уточнюючи змістову основу навчання історії хореографії учнів мистецьких шкіл, необхідно особливо наголосити на проблемах підготовки педагогів до цього. Така підготовка має на меті, по перше, усвідомлення принципів сучасних підвалин розвитку юних митців-танцівників, для яких недостатньо лише отримання традиційної інформації мистецького змісту, а потребується занурення і осмислення сучасних трансформацій танцювальної палітри, поза чим опанування всього навчального матеріалу і його цілісного сприйняття не буде ефективним; по-друге, готовність вчителя приймати уподобання сучасної дитини, а головне толерантно ставитись до них, поза чим знецінюється педагогічне коригування ціннісної сфери. Зрештою, досягнення мистецьких шедеврів завжди було найефективнішим за умови безпосереднього спілкування з ними і за умови міжособистісного діалогу навколо них, що в сучасному світі суттєво ускладнюється. Отже, повноцінне формування ціннісної сфери учнів значною мірою залежить і від переорієнтування суб'єктів освітнього процесу в реаліях віртуального світу – як щодо сприймання творів мистецтва, так і щодо різнопланового діалогу, що пов'язано з розробленням принципово нових педагогічних механізмів впливу.

Список використаних джерел

1. Holinska T., Komarovska O., Melnyk O., Pet'ko L., Shpitsa R., Sova O., Strohal T. Cloud Technologies in Art. *Entrepreneurship Education. Journal of Entrepreneurship Education (JEE)*. USA. 2019. Vol. 22 Issue: 5. P. 1– 6.
2. Бесіди про мистецтво. Укладачі: Житнік Т.С., Копилковська І.В., Корнакова Т. М., Кушнір О. В., Левенець В. С., Панасенко І. О., Соколова Л. С., Тихомирова Т. М., Трускалова С. М., Шафран М. В. Київ, 2020. 75 с. URL: <http://arts-library.com.ua/xmlui/handle/123456789/425/>
3. Бех І. Д. Компонентна модель сходження зростаючої особистості до духовних цінностей. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*. 2017. Вип. 21(1). С. 6– 20.
4. Верховинець В. М. Теорія українського народного танцю. Київ: Муз.Україна.1990. 142 с.
5. Зозуля К. В. Організація навчання хореографії дітей молодшого шкільного віку у позашкільних закладах України (друга половина ХХ століття) : дис..... на здобуття наукового ступеня канд..пед.наук; спеціальність 13.00.01. Загальна педагогіка та історія педагогіки. Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди. Харків, 2020. 247 с.
6. Комаровська О. А. Початковий курс історії хореографічного мистецтва : програма для хореограф. шкіл і хореограф. відділень початкових спеціалізованих мистецьких навч. закладів (шкіл естетичного виховання) *Позашкілля*. 2012. № 3. Вкладка. 24 с.
7. Комаровська О. А. Художнє пізнання та емоційний інтелект особистості: точки перетину в контексті мистецької освіти. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*. Зб. наук. праць Уманського державного пед. ун-ту ім. Павла Тичини. 2020. № 1(3), ч. 2. С. 71-78.

8. Мистецька освіта Нова Українська школа: Основи стандарту освіти / [Гайдамака О.В., Комаровська О.А. та ін.; за заг.ред. М. Товкач]. Версія 1.0. Львів, 2016. С. 58-62.
9. Про затвердження положення про мистецьку школу. Наказ Міністерства культури України від 09.08.2019 № 6865 URL: http://mincult.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=245420100&cat_id=245415844/
10. Станишевский Ю. А. Украинский балетный театр. История и современность. Київ: Музична Україна, 2008. 411 с.
11. Тараканова А. П. Бесіди про танець: методична розробка на допомогу керівникам хореографічних колективів шкіл і позашкільних установ. Київ: ІЗМН, 1996. 282 с.
12. Чайковський: Україна на карті життя та творчості. Ред-упорядник В. Жаркова. Вид-во ArtHuss. 2020. 216 с.
13. Шариков Д. І. Класифікація сучасної хореографії: напрями, стилі, види. Київ, 2008. 168 с.

References

1. Holinska T., Komarovska O., Melnyk O., Pet'ko L., Shpitsa R., Sova O., & Strohal, T. (2019). Cloud Technologies in Art. *Entrepreneurship Education. Journal of Entrepreneurship Education (JEEI). USA*. Vol: 22 Issue: 5. P. 1–6.
2. Zhytnik, T. S., Kopylkovska, I. V., Kornakova, T. M., Kushnir, O. V., Levenets, V. S., Panasenko, I. O., Sokolova, L.S., Tykhomyrova, T.M., Truskalova, S.M., & Shafran, M.V. (Eds.). (2020). *Besidy pro mystetstvo* [Conversations about art]. Kyiv. Retrieved from <http://arts-library.com.ua/xmlui/handle/123456789/425/>
3. Bekh, I.D. (2017). Komponentna model skhodzhennia zrostaiuchoi osobystosti do dukhovnykh tsinnosti [A component model of the ascent of a growing personality to spiritual values]. *Teoretyko-metodychni problem vykhovannia ditei ta uchnivskoi molodi*, 21(1), 6-20.
4. Verkhovynets, V. M. (1990). *Teoriia ukrainskoho narodnoho tantsiu* [Theory of Ukrainian folk dance]. Kyiv: Muz.Ukraina.
5. Zozulia, K.V. (2020). *Orhanizatsiia navchannia khoreohrafii ditei molodshoho shkilnoho viku u pozashkilnykh zakladakh Ukrainy (druha polovyna XX stolittia)* [Organization of teaching choreography to children of primary school age in out-of-school institutions of Ukraine (second half of the XX century)]. (PhD dissertation, Kharkiv).
6. Komarovska, O. A. (2012). Pochatkovyi kurs istorii khoreohrafichnoho mystetstva: prohrama dlia khoreohrafichnykh shkil i khoreohraf. Viddilen pochatkovykh spetsializovanykh mystetskykh navch. zakladiv (shkil estetychnoho vykhovannia) [Initial course in history of choreographic art: Program for choreographic schools and choreographic departments of primary specialized art education institutions (schools of aesthetic education)]. *Pozashkillia*, 3, 24.
7. Komarovska, O. A. (2020). Khudozhnie piznannia ta emotsiyni intelekt osobystosti: tochky peretynu v konteksti mystetskoï osvity [Artistic cognition and emotional intelligence of the individual: Points of intersection in the context of art education]. *Psykhologo-pedahohichni problem suchasnoi shkoly: Zbirnik naukovykh prats Umanskoho derzhavnogo ped un-tu imeni Pavla Tychny: Vol. 1(3), Issue2* (pp. 71-78).
8. Haidamaka, O.V., Komarovska, O.A., Tovkach, M. (Ed.). (2016). *Mystetska osvita Nova Ukrainka shkola: Osnovy standartu osvity. Versiia 1.0.* [Art education New Ukrainian school: Fundamentals of education standard]. pp. 58–62). Lviv.
9. Ministry of Culture of Ukraine (2019). *Pro zatverdzhennia polozhennia pro mystetsku shkolu* [On approval of the regulations on an art school] (Decree No.6865, August 8) Retrieved from http://mincult.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=245420100&cat_id=245415844/
10. Stanishevskii, Yu. A. (2008). *Ukrainskii baletnyi teatr. Istoriia i sovremennost* [Ukrainian ballet theatre. History and modernity]. Kyiv: Muzychna Ukraina.
11. Tarakanova, A. P. (1996). *Besidy pro tanets: metodychna rozrobka na dopomohu kerivnykam khoreohrafichnykh kolektyviv shkil i pozashkilnykh ustanov* [Conversations about dance: Methodological guide for leaders of choreographic groups of schools and out-of-school institutions]. Kyiv: IZMN.
12. Zharkova, V. (2020). *Chaikovskiy: Ukraina na karti zhyttia ta tvorchosti* [Tchaikovsky: Ukraine on the map of life and work]. Vyd-vo ArtHuss.
13. Sharykov, D. I. (2008). *Klasyfikatsiia suchasnoi khoreohrafii: napriamy, styli, vydy* [Classification of modern choreography: Directions, styles, types]. Kyiv.

*Oksana Komarovska,
Doctor of Sciences in Pedagogy, Professor,
Institute of Problems on Education of the NAES of Ukraine,
Kyiv*

EDUCATION OF VALUES OF STUDENTS-DANCERS IN THE PROCESS OF TEACHING HISTORY OF CHOREOGRAPHY

Abstract. *The article deals with the issue of value-educational content of primary specialized art education, which is considered by the example of teaching history of choreography as a component of training students-dancers of art schools.*

The purpose of the article is to substantiate the logic of knowledge of history of dance art by students of modern art choreographic schools in the value-educational aspect.

Methods of theoretical analysis and synthesis of aesthetic-philosophical and psychological-pedagogical sources were used to establish the connection between the concepts of choreographic education, teaching history of dance, personal artistic values; methods of comparison and clarity were used to specify how to select artistic material as optimal for the formation students' artistic and value sphere.

The algorithm of introduction of the historical and art component in the holistic choreographic education of teenagers is verified that can be a significant help to teachers of this educational subject. The synthetic nature of the art of dance is emphasized, which is directed at the mastery of its history by students as well as it provides a syncretic perception of the artistic picture of the world. The importance of appealing to students' experiences from various fields of knowledge and connection of dance with life for a complete immersion in the artistic choreographic image is explained. The practice-oriented approach to teaching art history and the initial methodological support on the emotional perception of works as a basis for the formation of personal artistic values are revealed.

The main tasks of teaching art history of modern students (activation of creativity; development of poly-artistic thinking; systematic comparison of the content with contemporary phenomena of teenagers' value orientations; involvement in virtual artistic communication with the introduction of new forms of communication and self-presentation; involvement in educational activities based on the formation of communicative culture). The core value orientation of the educational process is determined by national identity through knowledge of the art of dance in the dialogue of universal and national values, in particular regional and artistic ones.

Key words: *content of education, art choreographic school, teaching history of choreography, personal artistic values.*

Стаття надійшла до редакції 30.08.2021.
Стаття прийнята до публікації 29.09.2021.